

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
TEKNIIKAN JA LIIKENTEEN ALA

1800 - 1900-LUVUN VAIHTEN ARKKITEHTUURITYYYLIEN SOVELTAMINEN UUDISKOHTEESSA

Asuinkerrostalo Helsingin Koirasaareen

TEKIJÄ: Janita Neuvonen

Koulutusala Tekniikan ja liikenteen ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Rakennusarkkitehtuurin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä Janita Neuvonen	
Työn nimi 1800 - 1900-luvun vaihteen arkkitehtuurityyliin soveltaminen uudiskohteessa	
Päiväys 18.5.2020	Sivumäärä/Liitteet 40/9
Ohjaajat yliopettaja, arkkitehti Janne Repo ja lehtori, kuvataiteilija Sirpa Miettinen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Keele Oy, Arkkigraf Oy	
Tiivistelmä Opinnäytetyön aiheena oli tutkia esimerkkirakennuksen avulla 1800 - 1900-luvun vaihteen arkkitehtuurityyliin soveltamista uudisrakennuksessa ja tavoitteena oli tuottaa erilaisia julkisivuvariaatioita sekä suunnitelmaselostus. Suunnittelu keskittyi julkisivuun ja huoneistot luonnosteltiin vain aukotuksen tutkimista varten. Työn pohjana on käytetty lähtötietomallia (Arkkigraf Oy). Mallintamiseen käytettiin Revit 2020 -ohjelmistoa. Ennen suunnittelun aloitusta, selvitettiin toimeksiantajan toiveet ja referenssit sekä asemakaava ja kaavaselostus. Luonnostelun lomassa kerättiin tietoa 1800 - 1900-luvun vaihteen arkkitehtuurista, mitä sitten hyödynnettiin suunnittelussa. Tavoitteena oli suunnitella nykyaikainen julkisivu, joka henkii historiaa. Lopputuloksena saatiin luonnostasoiset suunnitelmat, jotka sisältävät pohjapiirustukset, kolme erilaista julkisivuvariaatiota sisältäen piirustukset kaikista julkisivuista ja havainnekuvat sekä suunnitelmaselostus, joista muodostuu tämä opinnäytetyöraportti.	
Avainsanat arkkitehtuuri, asuinkerrostalo, uudisrakennus, historia, jugend, julkisivu, tiili	

Field of Study Technology, Communication and Transport			
Degree Programme Degree Programme in Construction Architecture			
Author Janita Neuvonen			
Title of Thesis Adapting 19th-20th Century Architectural Styles to a New Modern-day Building			
Date	May 18, 2020	Pages/Appendices	40/9
Supervisors Mr Janne Repo, Principal Lecturer, architect and Ms Sirpa Miettinen, Senior Lecturer, artist			
Client Organisation/Partner Keele Oy, Arkkigraf Oy			
Abstract The subject of the final project was to study with an example building, how to adapt 19th-20th century architectural styles to a new building. The aim was to produce different alternatives of facades and a design report. The planning was focused on façades and the apartments were sketched to study openings in exterior walls. A source data model by Arkkigraf Oy was used as a base for the work. 3D-modeling was made with Revit 2020 modeling program. Before starting the planning, the wishes and the references of the client along with town plan and plan specification were studied. While sketching, information about 19th-20th century architecture was gathered, which was later used in planning. The aim was to come up with a contemporary façade breathing history. The results of the thesis were sketches that included floor plans, three different façade alternatives with plans of all the facades and illustrations as well as a plan specification, which form this thesis report.			
Keywords architecture, apartment building, new building, history, jugend, façade, brick			

ESIPUHE

Opinnäytetyön aihetta etsiessäni toivoin, että löydän aiheen, jossa yhdistyisi arkkitehtuuri ja taide. Tässä toimeksiannossa taide on paremminkin rakennustaiteen muodossa. Oli ajatuksia herättävää tutustua vanhoihin suunnittelufilosofioihin niiden koskettaessa omia mietteitä suunnittelusta. Tämä työ on opettanut paljon sekä nykyarkkitehtuurista, että arkkitehtuurin historiasta, mutta mikä parasta, se on vahvistanut omaa arkkitehtuurin ymmärtämistäni.

Haluan kiittää toimeksiantajaa Matti Paateroa / Keele Oy sekä yhteistyökumppania Tomi Tulamoa / Arkkigraf Oy antoisasta opinnäytetyön aiheesta. Lisäksi haluan kiittää opinnäytetyöni ohjaajia, yliopettaja ja SAFA arkkitehti Janne Repoa sekä lehtori ja kuvataiteilija Sirpa Miettistä kannustuksesta ja tuesta opintojen ja lopputyön aikana. Erityiskiitos perheelleni, te kannustitte lähtemään tälle polulle ja teidän tuellanne olen tullut tänne asti ja matka jatkuu.

Kuopiossa 18.5.2020

Janita Neuvonen

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
1.1	Toimeksianto	6
1.2	Lyhenteet ja määritelmät	7
1.3	Yhteistyökumppanit ja tausta-aineistot	7
2	SUUNNITTELUN LÄHTÖTIEDOT	9
2.1	Kruunuvuorenranta	9
2.2	Koirasaaret	10
2.3	Asemakaava nro 12311	11
2.4	Kortteli 49304	12
3	1800 - 1900-LUVUN VAIHTEEN ARKKITEHTUURI SUOMESSA	14
3.1	Arkkitehtuuri ja taide	15
3.2	Ajanjakson arkkitehtuurityylin peruselementit	16
4	SUUNNITTELU	18
4.1	Massoittelu	18
4.2	Tilat	19
4.2.1	Porrashuone	19
4.2.2	1. kerros	20
4.2.3	Peruskerros (2. ja 3. kerros)	21
4.2.4	4. ja 5. kerros sekä kattoterassi	22
4.3	Julkisivut	22
4.3.1	Julkisivumateriaalit	22
4.3.2	Julkisivuvariaatiot	23
5	POHDINTA	27
	LÄHTEET	29
	LIITTEET	31

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheen valintaan vaikutti oma mielenkiinto rakennustaiteeseen ja siihen, kuinka se näkyy nykypäivän rakentamisessa. Monesti rakennustaide yhdistetään julkisiin hankkeisiin ja prosenttitaiteeseen. Itseäni kiinnostaa, kuinka asuinrakennustenkin arkkitehtuurista saataisiin rakennustaidetta. Ei ehkä samanlaisessa laajuudessa kuin julkisissa kohteissa, mutta käyttäjilleen sopivassa. Työn tekemisessä on motivoinut tämä ainutlaatuinen aihe, jonka puitteissa olen saanut tutustua vallitsevasta trendistä poikkeavaan asuinkerrostalon suunnitteluun.

Opinnäytetyössäni palataan ajassa rutkasti taaksepäin, mikä voi ajoittain olla tarpeellista uusien ratkaisujen löytämiseksi. En väitä, että opinnäytetyössäni löytäisin täysin uusia ratkaisuja, tavoitehan on löytää tapoja käyttää historiallisia suunnitteluelementtejä tekemättä rakennuksesta suoraa kopiota vanhasta, mutta ainakin itse olen saanut työtä tehdessäni uutta ajateltavaa ja uusia lähestymistapoja liittyen asuntosuunnitteluun.

1.1 Toimeksianto

Opinnäytetyön tilaajana toimii Keele Oy. Työssä tutkitaan, kuinka 1800 - 1900-luvun vaihteen arkkitehtuurityylejä voisi tuoda nykypäivään ja sitä sovelletaan nykyajan tekniikoilla ja rakennustavalla rakennettavaan asuinkerrostaloon, joka sijaitsee Helsingin Kruunuvuorenrannassa, Koirasaarella. Suunnittelu keskittyy julkisivuun, ja tavoite on, että rakennus henkii historiaa tuoreella tavalla ja tuo erityistä luonnetta alueelle.

Työssä käsiteltäviä asioita:

- julkisivujen ja kattomuodon historiallinen henki ja ornamenttiikka erityisesti rakennuksen rajakohdissa sekä ensimmäisen ja ylimmän kerroksen painotus muuhun massaansa nähden,
- lasitetut parvekkeet,
- rakennuksen muotoaiheet, erkkerit ja tornit,
- julkisivujen liike ja leikkisyys sekä värien käyttö,
- asuinrakennuksen henki ja mittakaava,
- porrashuoneet ja niiden suhde julkisivuun,
- kuinka otetaan vaikutteita historiasta niin, että se silti henkii tuoreutta,
- onko suunnitelman ja uuden rakennustekniikan ja -tavan välillä ristiriitoja.

Suunnittelua varten tutustutaan 1800 – 1900-luvun vaihteen arkkitehtuuriin kirjallisuuden ja kuvien avulla sekä tutkitaan, miten se sopii nykyajan rakennustapaan ja -tekniikkaan. Suunnitteluideoita haetaan sekä tilaajan toiveista että samankaltaisista referenssikohteista. Rakennuksen luonnostelu tehdään sekä käsin, että työstämällä 3D-mallia. Julkisivusuunnittelua varten rakennukseen luonnostellaan peruserroksen huoneistot, josta saadaan viitteitä aukotuksen sijoittelusta. Rakennuksen massoittelussa huomioidaan sisätilojen nykyaikaisuus ja toimivuus sekä vaikutus katukuvaan. Julkisivuvaihtoehtoja tehdään niin, että niistä käy ilmi erilaiset vaihtoehdot rakennuksen

ilmeelle. Työn lopputulokseksi tuotetaan rakennuksesta luonnostasoiset suunnitelmat sisältäen pohjapiirustukset ja julkisivupiirustukset sekä opinnäytetyöraportin.

1.2 Lyhenteet ja määritelmät

Asemakaava = kunnan alueiden käytön järjestämiseksi ja ohjaamiseksi laadittu asiakirja (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 4 §).

Kaavaselostus = maakunta-, yleis- tai asemakaavaan liittyvä selostus, jossa esitetään tarpeelliset tiedot kaavan tavoitteiden, eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten sekä ratkaisujen perusteiden arvioimiseksi (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 55 §).

Osayleiskaava = yleiskaavassa osoitetaan kunnan alueiden käytön pääpiirteet ja osayleiskaavalla tarkoitetaan yleiskaavaa, joka on koko kunnan yleiskaavaa tarkempi (Maankäytön suunnittelun ohjaus 2015).

Peruskerros = termi, jota käytetään, kun puhutaan kerrostalon kerroksesta, joka toistuu samanlaisena useammassa kerroksessa.

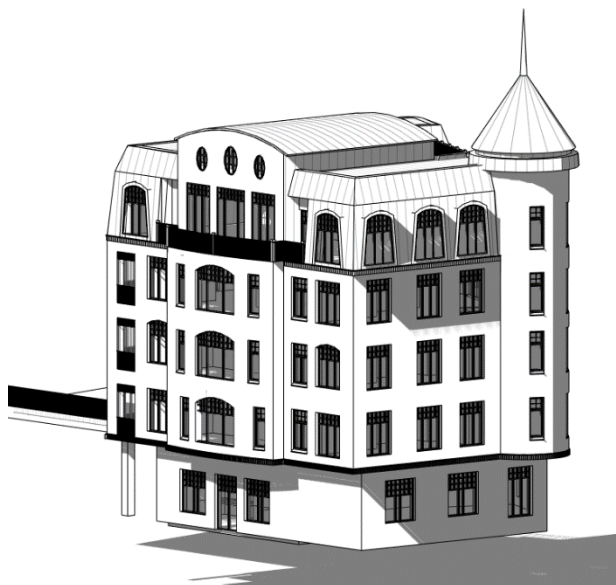
Pistetalo = kerrostalo, jossa porrashuone sijaitsee keskellä runkoa tai ulkoseinällä, ja joka aukeaa moneen suuntaan (Kerrostalojen kehittäminen - talotyypiselvitys 2007).

1.3 Yhteistyökumppanit ja tausta-aineistot

Keele Oy on St1 Oy:n konserniyhtiö. St1 on pohjoismainen energiayritys, jonka toimintaan kuuluu polttoaineiden markkinointi sekä öljynjalostuksen ja uusiutuvan energian ratkaisut (St1.com).

Arkkigraf Oy on Helsingissä toimiva arkkitehtitoimisto, joka suunnittelee asuinrakennuksia, julkisia rakennuksia, toimisto- ja liikerakennuksia sekä teollisuus- ja tuotantolaitoksia. Heidän toimintaansa kuuluu myös saneeraus, sisustussuunnittelu sekä kaavoituksen viitesuunnitelmat. (Arkkigraf.fi)

Suunnittelun pohjana on käytetty Arkkigraf Oy:n lähtötietomallia (kuva 1), joka oli Revit 2019-malli rakennuksesta. Malli oli rakennettu luonnostyyppisillä rakenteilla ja sisälsi rakennuksen rungon, aukotuksen sekä massalla mallinnetut ympäröivän maaston ja rakennukset. Muokkasin oman suunnitelmani tämän mallin pohjalta.

KUVA 1. 3D-näkymä lähtötietomallista
(kuvakaappaus, Arkkigraf Oy)

2 SUUNNITTELUN LÄHTÖTIEDOT

Suunnittelualue sijaitsee Helsingissä, Laajasalon kaupunginosassa Kruunuvuorenrannan osa-alueella. Kruunuvuorenrannan historiaa tunnetaan keskiajalta asti, jolloin Kruunuvuorenselkä toimi Helsingin tärkeimpänä liikenneväylänä ja alueella alettiin harjoittaa kalastamisen ja metsästyksen lisäksi pienimuotoista maataloutta (Uuttahelsinkia.fi).

2.1 Kruunuvuorenranta

1600-luvulla Laajasaloon rakennettiin kartanoita ja 1800-luvulta lähtien kesähuviloita ja alueen seurapiirielämä oli vilkasta Helsingin tullessa pääkaupungiksi. 1800-luvulla alueella asui vilkas säätyläisyhteisö, joka romantiikan ihanteiden mukaisesti nautti kesäisestä maalaisidyllistä puutarhajuhlineen. Alue oli myös työväen suosittu retkeilykohde ja sinne tehtiin viikonloppuretkiä veneillen ja rannalle eväiden kanssa leiriytyen. Stansvik (kuva 2) on yksi Laajasalon kartanoista ja sitä laajennettiin aikanaan ahkerasti. Kartanon maataloutta tehostettiin ja työväeltä vapautuneista asunnoista tehtiin koristeellisia kesähuviloita, joihin lisättiin muun muassa torneja ja avokuisteja. Stansvikiin muodostui uusrenessanssin huvilayhteisö, minkä myötä myös lähisaariin nousi rakennuksia kesäasukkaiden vuokrattavaksi. Kartanoidylli kuitenkin kuihtui sotien ja yhteiskunnallisten muutosten myötä. Alue tunnetaan huviloiden lisäksi siellä olleista höyrylaivasatamista, rauta- ja hopeakaivoksista sekä öljysatamista. (Uuttahelsinkia.fi.)

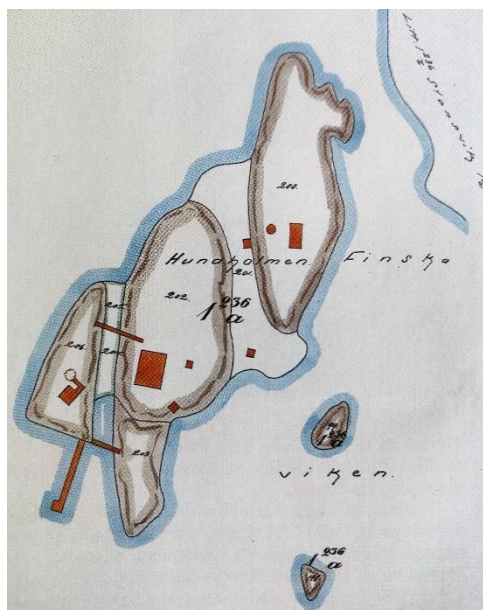

KUVA 2. Stansvikin kartanon alue (Foto Roos, Helsingin Kaupunginmuseo)

Nyt Kruunuvuorenrantaan suunnitellaan meren ja luonnon ympäröimää kaupunginosaa eikä se ole täysin uusi ajatus. Idea alueen asuinrakentamisesta oli julkaistu jo vuonna 1918 Suur-Helsingin Pro Helsingfors-asemakaavaehdotuksessa ja ensimmäiset kerros- ja terassitalojen rakennussuunnitelmat esiteltiin vuonna 1968 sekä 1998. Alueen historiaa pyritään säästämään säilyttämällä kartanoita sekä öljysäiliö, johon on tehty valotaideteos ja alueen odotetaan henkivän vanhaa huvilaelämän tunnelmaa. (Uuttahelsinkia.fi.)

2.2 Koirasaaret

Koirasaari (Hundholmen eli Södra Udden) oli nimensä mukaisesti saari 1950-luvun alkuun saakka. (kuva 3). Saarella on todistettusti ollut asutusta vuodesta 1873, jolloin siellä oletetaan asuneen kalastaja Efraim Jonassonin, joka myös rakensi kartalla tuolloin näkyvät rakennukset. Efraim Jonassonin kuoltua 1870-luvun loppupuoliskolla, jäi paikka hänen leskelleen Johanna Jonassonille. Paikan omistajuuksissa on pieni katko, eikä tiedetä, kuinka rakennukset ja mahdollisesti myös saaren vuokrasopimus ovat vuonna 1885 olleet kalastajan leski Anna Fribergillä. (Strang 2016, 265 - 266.)

KUVA 3. Koirasaari, piirretty 1928 (Maanmittauslaitos, Strang)

Anders Johan Johansson osti saaren myöhemmin vuonna 1885 ja muutti sen kalastajasaaresta huvilasaareksi. Saarella oli useita Johanssonin omistamia huvimajoja ja oman huvilansa hän nimesi Näkkilahdeksi (Neckvik). Johanssonin jälkeen saarella on ollut useita omistajia ja se on kokenut monia vastoinkäymisiä, kuten kahden höyrylaivan yhteentörmäyksen vuonna 1892, missä hukkui noin 40 henkeä. Vuonna 1928 saaren osti öljy-yhtiö Nobel Standard (myöhemmin Esso) ja tuolloin saarelle vielä jäi kaksi kesähuvilaa. Öljy-yhtiö Esson rakentaessa Koirasaareen öljysatamansa 1950-luvun alussa, yhdisti se saaren penkereellä mantereeseen ja nykyisin se muodostaa Laajasalon saaren lounaiskärjen. Saarella oli Esson öljysäiliöitä 1950-luvun alusta 2010-luvun alkuun. (Strang 2016, 265 - 267; kuva 4.)

KUVA 4. Ilmakuva, Koirasaari (Kaavaselostus 2014)

Nykyistä Koirasaarta entisen Laajasalon öljysataman eteläosassa laajennetaan täyttöillä merelle päin (kuva 5). Koirasaaren nykyisen maa-alueen, jossa on sijainnut teräsrakenteisia öljysäiliöitä sekä niihin liittyviä rakenteita, sekä osan vesialuetta Koirasaaren länsi- ja etelärannassa omistaa St1 Oy. Yhtiö on lopettanut omistamallaan alueella polttoainevarastotoiminnan ja puhdistanut alueen maaperän. Öljysataman käytössä ollut laituri säilytetään ja muutamia öljysäiliöiden perustuksia aiotaan hyödyntää uusiokäytössä puiston rakenteina muistuttamassa teollisuusperinnöstä. Vesialueen ja sille tehtävät täyttöalueet omistaa kaupunki. (Kaavaselostus, 3 - 8.)

KUVA 5. Koirasaaret havainnekuva (Kaavaselostus 2014)

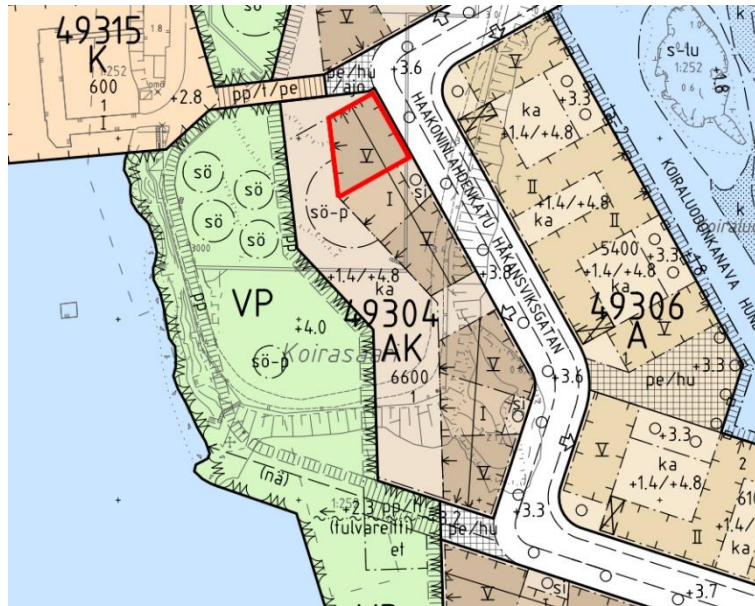
2.3 Asemakaava nro 12311

Kruunuvuoren uloimmassa niemenkärjessä uusi Koirasaaren kaupunginosa on varsinaisella näköalapaikalla ja asemakaavan tavoitteena onkin osayleiskaavan mukaisesti rakentaa alueelle

korkeatasoista merellistä asuinuutta. Lähes kaikista asunnoista tulee hyvällä asuntosuunnittelulla olemaan näkymät merelle tai kanavaan. Asemakaavan avulla pyritään muodostamaan viihtyisää ja vaihtelevaa asuin ympäristöä erilaisille talouksille muun muassa käyttäen monenlaisia talotyyppejä, kuten kerros- ja pientaloja. Koirasaaren tuovan Haakoninlahdenkadun päätteenä on Koiraluodonkanava, jonka varteen sijoittuvat tiiviit pientalokorttelit ympärillään alueen ulkoreunan kerrostalot. Koiraluodonkanava muodostuu olemassa olevan Koirasaaren ja sen itäpuolelle tehtävän täyttösaaren väliin ja kanavan rantaa voi kulkea yleisellä laiturimaisella jalankulkureitillä. (Kaavaselostus 2014, 1 – 7.) Jatkossa käytän asemakaavasta myös sanaa kaava.

Laadukkaan asumisen lisäksi Koirasaaren ulkoilumahdollisuuksiin panostetaan. Alueelle on suunniteltu ulkoilureitti, joka kiertää koko Kruunuvuorenrannan ranta-alueilla ja Koirasaaren länsiranta sekä täyttösaaren eteläosa tulee olemaan puistoa. Täyttösaaren itärannalle on suunniteltu pienvenesatama. Yhteyttä Helsingin keskustaan on tarkoitus vahvistaa silloille rakennettavalla raitiotie-, pyöräily- ja jalankulkuyhteydellä. Asemakaavalla pyritään vahvistamaan merellistä Helsinkiä, tarjota edellytyksiä hyvälle ja monipuoliselle kaupunkielämälle ja ihmisten kohtaamiselle. Avainosassa tämän toteuttamisessa on suunnitella ihmisen mittakaavaista kaupunkitilaa. (Kaavaselostus 2014, 1 – 10.)

2.4 Kortteli 49304

KUVA 6. Rakennusalue korttelissa 49304 (muokattu lähteestä asemakaava 12311 2014)

Suunniteltava rakennus sijaitsee korttelissa 49304 Koirasaaren länsipuolella asuin kerrostalojen korttelialueella (kuva 6). Korttelissa on yksi tontti, joka jakautuu kuuteen rakennusalueeseen. Asemakaava ohjaa suunnittelemaan monimuotoista rakennusmassaa; neljälle rakennusalueesta sallitaan rakennettavan maksimissaan viisikerroksisia kerrostaloja ja niistä kahden parin väliin jää yksikerroksiset alueet. Yksikerroksisen rakennusosan kattoala tulee suunnitella asukkaiden yhteiskäyttötierassiksi. Kaava hieman suitsii monimuotoisuutta ohjaamalla rakennusmassan

korkeutta keskeltä ulospäin nousevaksi (pitkä viiva rakennusalueen läpi). Kaikki asemakaavamerkinnot on selitetty asemakaavan (2014) yhteydessä (liite 1).

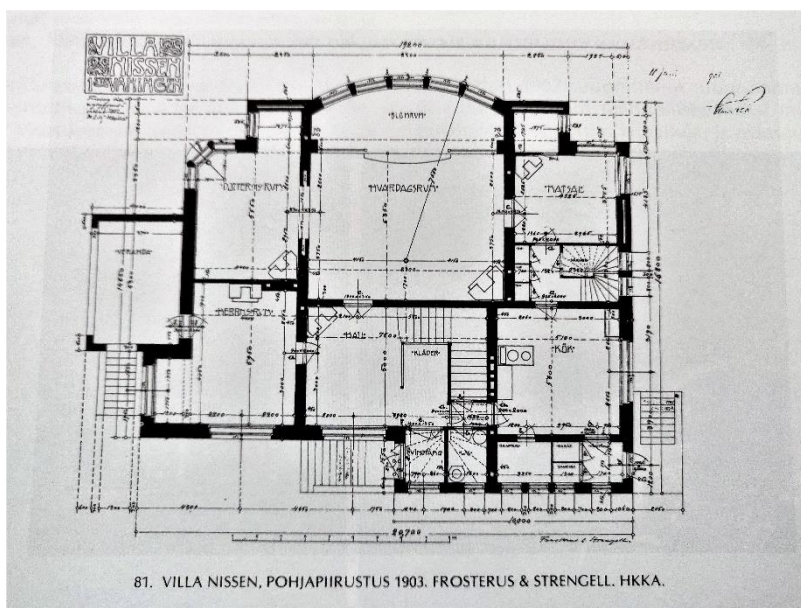
Korttelin kohdalla on aiemmin sijainnut yksi vanhoista öljysäiliöistä ja kaava ohjeistaa tuomaan sen sijainnin esille esimerkiksi istutuksin, materiaaliveitoksena tai piha-/puistorakenteena. Myös viereisen puiston kohdalla olleista öljysäiliöistä tulisi säilyttää perustukset ja sokkelirakenteet ja hyödyntää niitä puiston rakenteina. (Asemakaava 2014.) Asemakaavan ohjeet entisten öljysäiliöiden jättämisestä näkyviin sekä opinnäytetyön toimeksianto muodostavat suunnittelulle mielenkiintoisia aikakerrostumia alueen historiasta huvila-aikakaudelta polttoainevarastotoimintaan. Muistumat historiasta tekevät omalta osaltaan alueesta persoonallisen ja mielenkiintoisen.

3 1800 - 1900-LUVUN VAIHTEEN ARKKITEHTUURI SUOMESSA

1800 - 1900-luvun vaihteessa esillä oli Ranskasta lähtenyt art nouveau, josta suomalaisesta arkkitehtuurista puhuttaessa käytetään usein nimitystä jugend, mikä taas juontaa juurensa Saksasta, tai kansallisromantiikka. Valitsin kyseisen tyylin tarkempaan käsittelyyn, sillä lähtötiedoissa (Opinnäytetyölle toimeksianto Keele Oy & Arkkigraf Oy 2019-11-07) esitetyt ideat ja toiveet ovat tyyliässä nähtävissä. Lähtötiedot on esitetty osiossa 1.1.

1800-luvun lopulla Euroopassa heräsi kiinnostus kokea luontoa. Suomessa tämä näkyi syrjäseuduille rakennettuina huviloina. Rakentamiseen käytettiin paikallisia materiaaleja ja ne sovitettiin ympäröivään luontoon. Huvilasta tuli mallityyppi suomalaiselle jugendarkkitehtuurille ja sitä käytettiin myös kaupungeissa. Asuintalot olivat monikerroksisia ja ne tehtiin perhe-elämään soveltuviksi ja mahdollisimman kodikkaiksi; noudatettiin inhimillisiä arvoja. Asunnoista ei haluttu tehdä vain paikkoja, vaan koteja, joissa on otettu huomioon ihmisen tarpeet, myös vuokralla asuville. (Ahtola-Moorhouse, Carapetian, Moorhouse 1987, 10 - 12; Hämäläinen ja Hagelstam 2010, 41.)

Suomessa jugendrakennukset suunniteltiin käyttötarkoituksen mukaan edeten sisältä ulospäin, julkisivu muodostui sisätilojen perusteella. Jugendin ja funktionalismin arkkitehtuurissa on samankaltaisuuksia, kuten tilojen toimivuus, ilmavuus ja valon käyttö (Hämäläinen, Hagelstam 2010, 92) ja tällainen suunnittelufilosofia pätee edelleen, tosin sisätilojen jäsentely on muuttunut siitä mitä se tuolloin oli (kuva 7). Ajanjaksolle oli tyypillistä myös kokonaistaideteosten suunnittelu. Tällä tarkoitetaan koko rakennusympäristöä kokonaistaideteoksena asuintalosta kaupunkisuunnitteluun ja ympäristökokonaisuuteen (Fahr-Becker 2000, 301). Vaikka julkisivu ensisijaisesti suunniteltiin sisätilojen ehdoilla, tuli ottaa huomioon myös sen vaikutus kaupunkikuvaan, jotta kokonaistaideteoksen idea toteutuu. Rakennusta suunniteltiin sekä sisältä ulospäin että ulkoa sisälle.

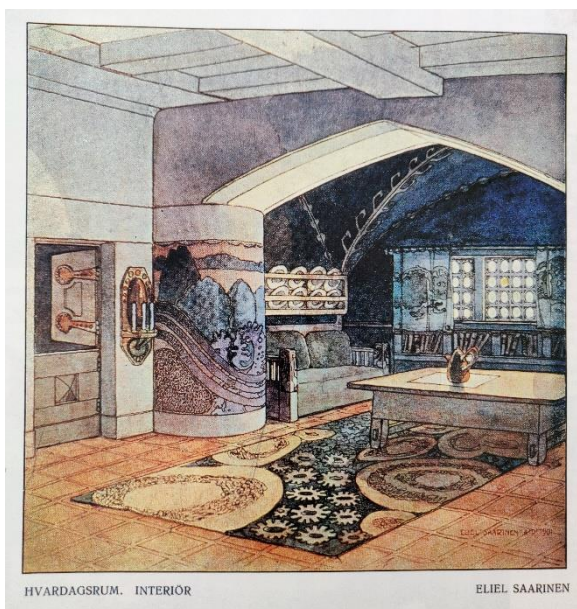
KUVA 7. Villa Nissen, pohjapiirustus, Frosterus & Strengell (Ahtola-Moorhouse ym. 1987)

Arkkitehtuurissa ja siihen liittyvässä koristetaiteessa huomattiin muutos kohti yksinkertaisuutta (Ahtola-Moorhouse ym. 1987, 32). Rakennuksen muotoon vaikuttivat rakennusmateriaalit, joita haluttiin käyttää niiden omimman luonteen mukaan. Materiaaleilla nähtiin olevan omat esteettiset arvonsa. Gustaf Strengell kirjoitti 1901: ”Kaikki tämä on tulosta uudesta kauneusihanteesta, josta teoreettiset saksalaiset käyttävät ilmausta ‘Schönheit der Werkform’. Tällä tarkoitetaan kauneutta, joka ei suinkaan ole pinnalle lisättyä koristusta vaan sisältyy itse rakenteelliseen muotoon.” (Ahtola-Moorhouse ym. 1987, 11, 32.)

3.1 Arkkitehtuuri ja taide

Euroopassa, uuden tekniikan myötä, lisääntyi kiinnostus luonnontieteitä ja erityisesti hyönteisiä kohtaan. Tämä näkyy art nouveauille tyypillisessä kaartuilevassa viivassa, joka jäljittelee hyönteisten ohuita ja kaartuilevia jäseniä. Sudenkorentojen ja perhosten siipien sekä kovakuoriaisten ja muiden hyönteisten kitiinikuorten sateenkaaren väreissä loistavat värit siirtyivät myös tuon ajan taiteeseen. (Fahr-Becker 2000, 12.)

Suomalaista 1800-luvun lopun taidetta harvoin kutsutaan sanalla art nouveau. Euroopassa taiteen lähtökohtana oli positivismi ja teollistuminen, kun taas Suomessa vallitsivat vaikeat poliittiset ajat, mikä kannusti hakemaan aiheita menneisyydestä ja kansantaiteesta. (Fahr-Becker 2000, 293.) Suomalaisten kulttuuri-identiteetti ja -perintö vahvistui. Ihmiset tekivät vaelluksia Karjalaan ja sieltä saatiin vaikutteita muun muassa arkkitehtuuriin. (Ahtola-Moorhouse ym. 1987, 16.)

KUVA 8. Huvilaluonnos, sisäkuva, Eliel-Saarinen
(Ahtola-Moorhouse ym. 1987)

Käsitöistä kiinnostuttiin uudestaan ja alettiin valmistaa taideteollisuusesineitä. Arkkitehtien suunnitellessa kokonaistaideteoksia he usein suunnittelivat myös itse talojensa huonekalut ja sisätiloja korostettiin taideteoksina (kuva 8). Koska Suomi oli pieni maa, eri alojen tekijät, kuten arkkitehdit, kuvataiteilijat ja tiedemiehet, tunsivat toisensa. Kansallisia piirteitä korostettiin ja

taiteilijoilla ja arkkitehteilla oli yhteisiä ihanteita. Nämä ihanteet kehittyivät vuosisadan vaihteeseen tultaessa ja tavoitteeksi muodostui yhdistää taide ja elämä sekä luoda parempaa asuinympäristöä. (Ahtola-Moorhouse ym. 1987, 10, 18, 36.) Arkkitehtuurissa näkyi käsityön jälki. Seiniin tehtiin maalauksia ja ornamentteja, sisäovia koristivat puukaiverrukset, ikkunoissa käytettiin värillistä lyijylasia ja kaiteet taottiin käsin. (Hämäläinen ja Hagelstam 2010, 41.)

3.2 Ajanjakson arkkitehtuurityylin peruselementit

Suunnittelussa näkyi luonnon ihannointi, rakennuksista luotiin veistoksellisia ja luonnonläheisiä. Euroopassa vallitsevassa art nouveaussa luonnon ihannointi näkyi kaarevina linjoina ja kasviaiheina. Jugend kehittyi Itävallassa ja Saksassa art nouveaun vapaammasta ilmaisusta suoraviivaisemmaksi ja geometrisemmaksi, jollaisena se näkyy myös Suomessa. Geometriseen muotokieleen liittyi useiden perusmuotojen yhdistely, mikä loi vaihtelua ja vastakkaisuutta, jota luotiin myös erilaisin materiaalein ja värein. Kaarevilla ja suorakulmaisilla muodoilla luotiin vaihtelua ja vastakkaisuutta. (Ahtola-Moorhouse ym. 1987, 22, 40.)

Arkkitehtonisia aiheita haettiin Karjalasta, keskiaikaisista kirkoista ja linnoista sekä maalaishuviloista ja nämä yhdistyivät suunnitelmissa kokonaisuuksiksi. Julkisivuissa tavoiteltiin symmetriaa ja ne usein muodostuivat erillisistä aiheista. Rakennukset liittyivät ympäristöönsä portain ja poluin sekä terassein. Eri tasoille sijoitettuja parvekkeita ja torneja työntyi ulos rakennusmassasta (kuva 9). Ulos työntyvillä ikkunoilla ja erkkereillä laajennettiin näkymiä ja rakennukset avautuivatkin moniin suuntiin. 1900-luvun edetessä vaihtelevuutta alettiin hillitä ja julkisivujen säännöllisyys sekä ikkunarivien käyttö alkoivat nousta suosioon. (Ahtola-Moorhouse ym. 1987, 40, 48.)

Asuinkerrostalot olivat usein tiilestä rakennettuja, ja niissä oli neljästä kuuteen kerrosta. Asunnot olivat suuria ja huoneet tilavia ja korkeita huonekorkeuden ollessa noin kolme metriä. Huoneistot sijoittuivat rakennuksessa yleensä porraskäytävän molemmin puolin. Porraskäytävästä asuntoon tultaessa, päästiin halliin ja salonkiin. Nämä huoneet sijaitsivat yleensä kadun puolella ja niiden lisäksi saattoi olla muita huoneita, joita voitiin antaa vuokralle. Pihan puolella asuntoa olivat ruokasali ja keittiö. Koska tällaiset asunnot suunniteltiin usein varakkaammille ihmisille, joilla oli palvelusväkeä, oli pihan puolella asuntoa myös palvelijan huone. Rakennuksissa oli myös erilliset pihalle johtavat keittiöportait. (Ahtola-Moorhouse ym. 1987, 14, 42 - 43.)

Kokonaistaideteokseen kuului oleellisesti myös sisätilojen suunnittelu, jossa värit ja tunnelma olivat tärkeitä. Sisätilat muodostivat luolamaisia tiloja, onkaloita ja nurkkauksia, suuria saleja ja ulokkeita ja huoneet sijoitettiin eri tasoihin, joten portaita käytettiin paljon (Fahr-Becker 2000, 299). Valoa päästettiin tilaan monin tavoin. Esimerkiksi ikkunan yläosassa olevalla ruudukolla voitiin suodattaa valoa ja alemmalla osalla esittää maisema kirkkaana. Jotta päivänvaloa pääsisi mahdollisimman moniin tiloihin, sijoitettiin sisätilojen seinien yläosiin ikkunoita. Tämä myös loi vaikutelman tilojen jatkuvuudesta. (Ahtola-Moorhouse ym. 1987, 40, 42 - 43.)

KUVA 9. Kauppiaankatu 7 vuonna 1974 (Bonin Volker von, Helsingin kaupunginmuseo)

Varhaisjugendin arvostetuin materiaali oli graniitti. Se kuvasti kansallisia ominaispiirteitä, pohjoista luontoa, mielenlaatua ja kestävyyttä. Graniitista tuli kuitenkin aikanaan liian kallista, eikä sitä pidetty enää kauniina. Muita usein käytettyjä materiaaleja olivat punainen tiili sekä savitiilet katoilla; nekin luonnosta saatavia materiaaleja. Materiaalien aitoutta ja luonnollisuutta arvostettiin. Punaisella tiilellä luotiin rakennuksiin väriä ja kuvioita, ja sen yhdistelmää vaalen kiven kanssa pidettiin kauniina. Rappausta käytettiin tuolloin yleisesti epätasaisen tiilipinnan suojana. (Ahtola-Moorhouse ym. 1987, 42, 48.)

Rakennuksista muodostui yksilöllisiä osia kaupunkikuvaan ja ne yksilöinä sovitettiin ympäristöönsä, kuitenkin sopien kokonaisuuteen (Ahtola-Moorhouse 1987, 40). Koti oli kaiken keskipiste eikä se ollut enää pelkkä asunto. Kokonaistaideteoksen toteutuessa se teki kodista ainutkertaisen taideteoksen. (Hämäläinen ja Hagelstam 2010, 41.)

4 SUUNNITTELU

Suunnittelun lähtökohtana oli tilaajan toive tutkia kuinka 1800 - 1900-luvun vaihteen arkkitehtuurityyliä, kuten uusrenessanssia, jugendia tai kansallisromantiikkaa, voisi soveltaa uudistuotannossa, erityisesti rakennusten julkisivuissa. Tilaajan ja Arkkigrafin kanssa käydyn sähköpostikeskustelun (Keele Oy ja Arkkigraf Oy 2019-11-07) pohjalta tarkentui opinnäytetyössä pohdittavia asioita, joita käsittelen kahdessa seuraavassa osiossa.

Ennen varsinaisen suunnittelun aloittamista tutkin saamani lähtötietomallin ja mitä kaikkea siitä pystyy hyödyntämään omassa versiossa. Lähtötietomalli sisälsi muun muassa ulkoseinät, kantavat väliseinät, laatat, julkisivuaukotuksen ja kattomuodon, joita oli lupa kaikkia tarvittaessa muuttaa ja siirtää kunhan kerrosluku säilytetään samana (Keele Oy ja Arkkigraf Oy 2020-01-24 – 2020-01-25). Työn pääpainona on julkisivun suunnittelu, joskin suunnittelu sisältä ulospäin helpottaa muun muassa aukotuksen jäsentelyä ja tuo suunnitteluun järjestyttä, kun on otettava huomioon julkisivun vaikutus sisätiloissa. Tästä syystä osana suunnittelua olen tehnyt yhdenlaisen ehdotuksen porrashuoneesta ja peruskerroksen huoneistoista, joista lisää osiossa 4.2.

4.1 Massoittelu

Tilaaja toiveesta (Opinnäytetyölle toimeksianto Keele Oy & Arkkigraf Oy 2019-11-07) työssä on tutkittu tornin, kaariaiheiden, terassien ja kattomuodon mahdollisuuksia, sekä ensimmäisen ja ylimmän kerroksen painotusta muuhun massaan nähden. Tutkin lähtötietomallia näiden asioiden osalta ja luonnostelin erilaisia mahdollisuuksia niin, että kaavamääräykset täyttyisivät.

Ensimmäisen kerroksen asemakaava (2014) ohjaa suunnittelemaan paikalla muuratuksi, tummaksi ja koko rakennusosalta väriykseltään yhtenäiseksi. Tästä voi helposti seurata hyvin muurimainen katutaso, mihin kaavassa on reagoitu maininnalla, että maantasossa julkisivun ei tule antaa umpinaista vaikutelmaa. Lisäksi sisäänkäynti tulee suunnitella kadun puolelta katsottuna vasempaan nurkkaan. Jos sisäänkäynnin voisi sijoittaa keskemälle ensimmäistä kerrosta, rikkoisi se muurimaisuutta ja saataisiin sujuvampi reitti porrashuoneeseen. Portaan sijoittelusta enemmän osiossa 4.2.1.

Tumma katutaso kuitenkin kontrastillaan keventää vaaleita ylempiä kerroksia. Asemakaavassa (2014) määrätään suunnittelemaan ensimmäistä kerrosta ylemmät kerrokset vaaleina niin että vierekkäisten pistetalo-osien väri ei ole sama ja julkisivumateriaalin tulee olla paikalla muurattua tiiltä. Tässä on otettava huomioon erilaisten vaaleiden sävyjen toimiminen yhdessä muiden julkisivuvärien kanssa.

Ylemmissä kerroksissa massoittelu on vapaampaa kuin katutasossa. Kuten osassa 3 on kerrottu, kyseisen ajanjakson tyyliin kuului erilaiset tornit, terassit ja erkkerit. Työstin näitä edellä mainittuja aiheita lähtötietomallin pohjalta luonnostellen samalla peruskerroksen huoneistoja. Huoneistojen suunnittelu tuntui oikealta tavalta lähestyä julkisivun jäsentelyä, koska erkkereihin haluttiin

kaarevuutta, minkä halusin toimivan symmetrisesti sisätilassa. Toisin sanoen pyrin sijoittamaan erkkerin kaaren yhteen tilaan, jolloin kaari ei sisätilassa katkea kesken huoneiden välisellä seinällä. Lisäksi erkkerin tuli toimia hallitusti myös julkisivussa, joten sitä ei voinut sijoittaa mielivaltaiseen paikkaan vain sisätilaa ajatellen.

Tornin sijoittelussa oli avainasemassa tutkia, kuinka korkea siitä halutaan ja, kuten erkkerissäkin, kuinka se toimii sisätilojen kannalta. Korkeuden valinta vaikutti, koska asemakaava määrää rakennusmassan nousemaan matalammasta räystäslinjasta korkeampaan tiettyyn suuntaan. Sijainnin kannalta pidin parhaimpana lounaanpuoleista nurkkaa, koska se olisi luonut meren suunnalta katsottaessa majakkamaisen tornin, josta on kauniit merinäköalat mutta tällöin tornin huippu olisi jäänyt matalaksi. Tornin ollessa keskeisessä asemassa tuomassa kyseisen ajanjakson tyyliä, valitsin jättää tornin luoteenpuoleiseen nurkkaan, jolloin se nousee massan korkeimmaksi huipuksi. Kokonaisilmeestä korkean tornin kanssa tuli keveä, kun massaa on niin sanotusti hajotettu hieman osiin, eikä se jää massiiviseksi laatikoksi.

Katon suunnittelussa pyrin luomaan rakennusmassaan symmetriaa. Kyseisen aikakauden tyyliin kuului pyöreiden ja kulmikkaiden muotojen tasapainoinen yhdistely, jota tässäkin on hyödynnetty. Tornin ja erkkereiden kaaret, pyöristetyt ja terävät nurkat ja kulmikas katto luovat monimuotoisen massan, jossa kuitenkin säilyy tietty symmetria. Massoittelussa ei ollut rajoja mutta oli pidettävä mielessä suunnitelman toteutettavuus sekä asuintalon ilme. Suunnittelussa oli mielenkiintoista yhdistää historiaa henkivä julkisivu ja nykyaikaiset sisätilat.

4.2 Tilat

Tilojen suunnittelu oli ratkaisevassa asemassa julkisivusuunnittelun kannalta, sillä se antaa suuntaa erkkerien ja aukotuksen sommittelulle. Tässä työssä en niinkään paneudu tilasuunnittelullisiin asioihin, vaan enemmänkin tilojen ja julkisivun väliseen yhteyteen. Suunnitelmat on esitetty liitteessä 2.

Suunnittelu eteni vuorotellen massoittelulla ja tilasuunnittelulla. Isoin vaikuttaja olivat erkkerit, jotka tuli sijoittaa järkevästi sisätilojen toimintoja ja julkisivun ilmettä ajatellen. Nykyaikaisten tilojen piirteet eivät tuoneet suunnittelussa esteitä ja eroa oli vain kerroskorkeudessa, joka oli nykyajan tyyliä korkeampi, sekä kaarevat osat ja torni. Jatkosuunnittelussa huomioon otettavia seikkoja ovat muun muassa rakenteelliset sekä ilmanvaihtoon liittyvät asiat ja kuinka se näkyy julkisivuissa.

4.2.1 Porrashuone

Porrashuoneen sijoittaminen keskeisesti mahdollisti ulkoseinien tehokkaan hyödyntämisen huoneistoissa. Jos porrashuoneen olisi sijoittanut ulkoseinälle, olisi se saanut ikkunoista luonnonvaloa ja ikkunoiden kautta pystyisi myös järjestämään savunpoiston. Tässä tapauksessa, kun porras on keskellä, voi valon tuoda ylhäältä ja kiertävällä portaalla saada aikaan koko

rakennuksen läpi kulkeva valoaukko. Myös savunpoisto voidaan järjestää ylimmässä kerroksessa kattoikkunalla.

Suurin syy portaan sijoittamiseksi keskelle oli siis huoneistojen suunnittelu, mutta se sopii myös tyyllisesti halutun ajanjakson arkkitehtuuriin. Tuolloin porrashuoneisiin kiinnitettiin paljon nykyistä enemmän huomiota ja ne koristeltiin maalauksin ja reliefikuvioin ja jopa portaiden kaiteet olivat koristeellisia ja käsintehtyjä. (Hämäläinen ja Hagelstam 2010, 41.) Kuvassa 10 porrashuone Katajanokankadulla.

KUVA 10. Kiinteistö Oy Eol, Katajanokankatu 6 B
(Nurmi Juho, Helsingin Kaupunginmuseo)

4.2.2 1. kerros

Sisääntulokerroksen suunnittelussa haasteena oli sisäänkäynnin sommittelu rakennuksen kulmaan, mikä oli määrätty kaavassa (2014). Sisäänkäynnin sijoittaminen keskemälle julkisivuun olisi auttanut rikkomaan katutason muuten muurimaista ilmettä ja siitä olisi voinut helposti luoda näyttävän aiheen julkisivuun, jonka halusin pitää suhteellisen symmetrisenä ilman yksittäisiä, kokonaisuudesta irrallisia, osia. Toisaalta nurkassa lähes piilossa oleva sisäänkäynti juurikin vapauttaa katutason täysin omaksi julkisivun osaksi, jota aukottaa vain symmetrinen ikkunarivistö.

Kadun ja pihan välillä on pieni tasoero, minkä vuoksi on mietittävä vaihtoehtoja esteettömälle sisäänkäynnille. 1800-luvulla portaita käytettiin runsaasti ja huoneitakin suunniteltiin eri tasoihin (Fahr-Becker 2000, 299), mikä sopii tavoiteltuun tyyliin. Tuolloin ei kuitenkaan ollut nykypäivän esteettömyysvaatimuksia, joita tuli omassa suunnittelussani noudattaa. Sisäänkäynnin esteettömyysasian voisi ratkaista kahdella tavalla: luiskalla, jos se pituudeltaan mahtuu tai sijoittamalla esteettömän sisäänkäynnin pihan puolelle, jolloin luiskalle on enemmän tilaa.

Ensimmäisessä kerroksessa on usein asukkaiden yhteisiä tiloja, jotka sijoitin kadun puolelle, jolloin pihan puolelle voi suunnitella asuntoja, joista on näkymät puistoon ja merelle, ei kadulle. Kadun puolella aukotus on helppo suunnitella niiltä osin, kun ei ole tarvetta seinäpinnalle. Pihan puolella aukotuksessa on huomioitava huoneistojen suunnittelu ja huoneiden sijainnit.

4.2.3 Peruskerros (2. ja 3. kerros)

Julkisivun suunnittelua varten tein luonnoksen peruskerroksen huoneistoista, joiden tuli olla nykyisen rakennustavan mukaisia. Pieniä poikkeuksia siihen väistämättä tekevät erkkerit ja torni, jotka luovat sisätilaan täysin omanlaisensa alueet. Koin, että parhaiten nämä tilat toimivat niin sanottuina yhteisinä, oleskeluun, ruokailuun tai työskentelyyn, tarkoitettuina tiloina. Jugendin tyyllisissä asunnoissa oli keskellä huoneistoa suuri yhtenäinen tila, jota käytettiin juurikin edellä mainittuihin toimiin ja muutkin huoneet suunniteltiin mielellään tilaviksi (Hämäläinen ja Hagelstam 2010, 92).

Julkisivun suunnittelussa halusin huomioida muodon lisäksi erityisesti aukotuksen; mihin kohtiin ja minkä kokoisia ikkunoita tulisi sijoittaa, minkä muotoisia ikkunat ovat ja ovatko ne jaettu tai tuuletusikkunallisia. Valitsin asuntojen ikkunoiksi T-ikkunat, joissa on hieman jugendin tyyliä, mutta jotka ovat vielä nykypäivänäkin tavallisia. Ensimmäiseen ja ylimpään kerrokseen voisi sijoittaa suuremmat kaari-ikkunat ikkunaruudukoilla tuomaan ilmettä julkisivuun. Ne on lisäksi helpompi sovittaa ylimmän kerroksen suureen asuntoon, kuin peruskerroksen pienempiin asuntoihin, joissa ikkunoiden sijainnilla ei ole montaa vaihtoehtoa.

Kaavassa (2014) määrättiin parvekkeiden olevan sisäänvedettyjä ja niiden käytön kannalta on hyvä olla parvekelasitukset. Parvekkeen käytön ja kalustamisen kannalta halusin suunnitella riittävän tilavat parvekkeet, mikä tarkoitti myös sitä, että parvekelasituksista tuli laajat lasiset alueet julkisivuun. Tähän luonnostelin ratkaisuksi ikkunaristikon kaltaisia aiheita, jotka toisivat parvekkeelle terassimaista tuntua (kuva 11) ja toistaen ikkunajaon rytmiä ne sulautuvat julkisivuun kauniimmin.

KUVA 11. Eläintarhanhuvila 11 (Bonin Volker von, Helsingin Kaupunginmuseo)

4.2.4 4. ja 5. kerros sekä kattoterassi

Neljänteen kerrokseen luonnostelin yhdenlaisen vaihtoehdon asuntojen yhdistämisestä ja ylin kerros on yhtä suurta asuntoa. Näihin suurempiin asuntoihin saa suunniteltua terassit alla olevien erkkereiden kohdalle ja avattua ulkotilaa sisälle. Suurilla aukotuksilla maksimoidaan näkymät upeaan ympäristöön. Myös 1800-luvulla käytettiin terasseja ja parvekkeita yhdistämään luonto ja rakennus (Hämäläinen ja Hagelstam 2010, 92).

Katolla sijaitsee asukkaiden yhteiset saunatilat ja suuri terassi merelle päin. Valoaukon kohdalle luonnostelin kevyen näköistä sisäänkäyntiä porrashuoneeseen. Muotokielen lainasin enemmänkin art nouveausta kuin jugendista sen ollessa keveämpää ja tornin kaarevuus jatkuu luonnollisesti aallon lailla sisäänkäynnin kaareen.

4.3 Julkisivut

Suunniteltavan esimerkkirakennus on talotyyppiltään niin sanottu pistetalo. Sen jokainen sivu on nähtävillä, joten niistä kaikista oli suunniteltava hallittu kokonaisuus. Varsinaisten kulkuväylien, kadun ja puiston, julkisivuja pidin pääjulkisivuina, koska ne ovat suorassa yhteydessä ympäristöönsä, toisin kuin esimerkiksi sisäpihan julkisivu, joka on enemmän yhteydessä siellä oleskeleviin ja joka näkyy toki kadullekin, mutta erottuu siitä yhden kerroksen verran. Kolme erilaista julkisivuvariaatiota on esitetty liitteessä 2.

Julkisivujen tuli henkiä historiaa olematta suora kopio vanhasta. Halusin tuoda julkisivuihin hieman koristeellisuutta, mutta niin, että se ei ole liian runsasta tai tarpeetonta, tavoite oli säilyttää asuinrakennuksen henki. Tutkittavia asioita olivat muun muassa ornamenttiikka julkisivussa, nurkkien tai kulmien detaljiikka ja ensimmäisen ja ylimmän kerroksen painotus ja koristelu sekä lasitetut parvekkeet.

4.3.1 Julkisivumateriaalit

Kaavassa (2014) ohjeistettiin suunnittelemaan julkisivut paikalla muuratusta tiilestä niin että ensimmäinen kerros on tumma ja sitä ylemmät kerrokset vaaleita ja vierekkäisten pistetalojen vaalea väri ei ole sama. Monet vaaleat tiilet ovat luonnollisissa sävyissä (kuva 12 ja 13), joten jos julkisivuun haluaa esimerkiksi jotain värikkäämpää vaaleaa sävyä, voisi harkita esimerkiksi lasitettuja tiiliä.

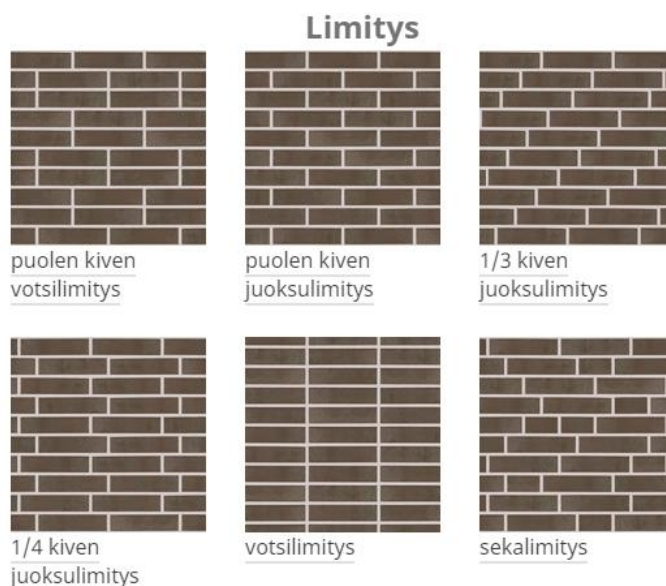

KUVA 12. Esimerkki Tiilerin vaaleista tiilistä (kuvakaappaus Tiileri.fi)

KUVA 13. Esimerkki Wienerbergerin vaaleista tiilistä (kuvakaappaus Wienerberger.fi)

Tiili on monipuolinen julkisivumateriaali. Niitä saa eri sävyissä, erilaisissa pinnoilla (kuten sileä, karhea, harjattu) ja niitä voi limittää eri tavoin sekä voi kokeilla erilaisia saumavärejä ja -muotoja. Yleisin tiilen limitystapa on 1/2-kiven tai 1/3-kiven juoksulimitys (kuva 14). (Tiili-info.fi.) Hyödynsin suunnittelussani näistä tavoista erilaisia tiilien ja saumojen värejä sekä limityksiä. Näin sain tuotua julkisivuun hillittyä koristeellisuutta.

KUVA 14. Erilaisia tapoja tiilen limitykseen (kuvakaappaus Wienerberger.fi tekstuurityökalu)

Halusin lisäksi elävöittää erityisesti katutason julkisivua, joten tein siihen ehdotuksia reliefimuurauksesta. Wienerbergerin nettisivuilla (Wienerberger.fi) kerrotaan reliefimuurauksella olevan pitkä historia ja sen on jälleen huomattu tulevan suosioon uudisrakentamisessa. Yleensä reliefimuuraus tehdään vetämällä yksittäisiä tiiliä sisään- tai ulospäin julkisivupinnasta ja tähän voi yhdistää erilaisia tekniikoita ja värejä. Reliefimuurauksessa tulee huomioida, että seinän rakenne on toimiva. Sopiva sisään- tai ulosvedon mitta on 1,5 cm (Wienerberger 2020-03-24). Tutkielma yhden julkisivun reliefimuurauksesta liitteessä 2.

4.3.2 Julkisivuvariaatiot

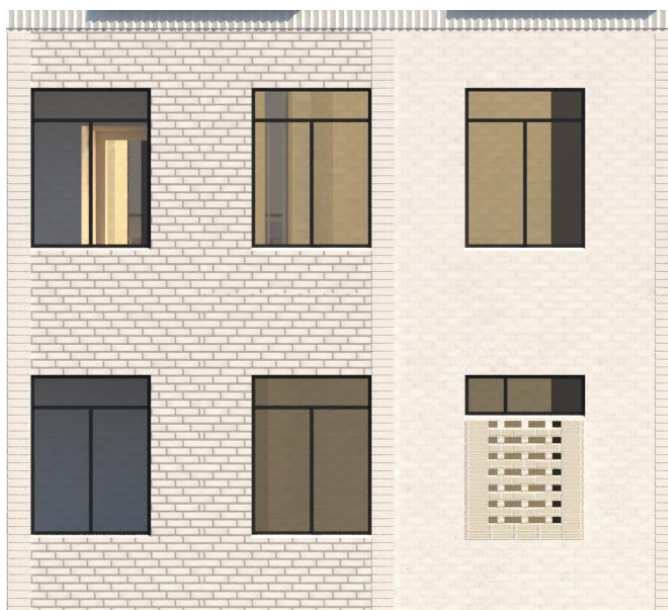
Suunnittelin rakennukselle kolme erilaista julkisivuvariaatiota, joissa on muutettu värejä, limityksiä sekä reliefi- ja pitsimuurausta aukotuksen pysyessä samana. Työn alla oli myös neljäs variaatio, johon halusin tuoda enemmän väriä, mutta ilmeestä tuli liian epäito. Vaaleat värit näyttävät helposti

pastellisävyisiltä, mikä ei mielestäni sopinut tähän kohteeseen ja kirkkaat värit, esimerkiksi keltainen, joka olisi sopinut muihin luonnonvärisiin tiliin, tekivät ilmeestä keinotekoisien. Pyrin luomaan näistä kolmesta eri variaatiosta selkeästi erilaiset. Niissä kuitenkin on paljon aiheita, joita yhdistelemällä eri variaatioista ja värejä vaihtamalla, voi syntyä taas uusia erilaisia vaihtoehtoja.

4.3.2.1 Minimalistinen

Minimalistisessa julkisivuvariaatiossa pääpaino on hyvin pelkistetyssä kokonaisuudessa, jota koristavat ensimmäisen kerroksen reliefimuuraus, ylempien kerrosten limityksen vaihtelu sekä julkisivun jaon ja limityksen korostaminen sauman värillä. Vahva värien kontrasti tuo julkisivuun ryhtiä.

Katutason julkisivussa on puolen kiven limitys, jota elävöittää aaltomaisen kuvion muodostava reliefimuuraus. Välikerrosten julkisivun jakaminen erilaisiin osiin, mitä ikkunoiden tasainen sommittelu helpotti, luo vaihtelevuutta muuten staattiseen rytmiin. Jakoa korostavat tiilet pystyrivissä ja limityksen vaihto. Suurin osa julkisivusta on puolen kiven limityksellä ja sitä jakaa osat 1/3-limityksellä ja tummemmalla saumalla, millä saa muodostettua kolmiomaista kuviota (kuva 15).

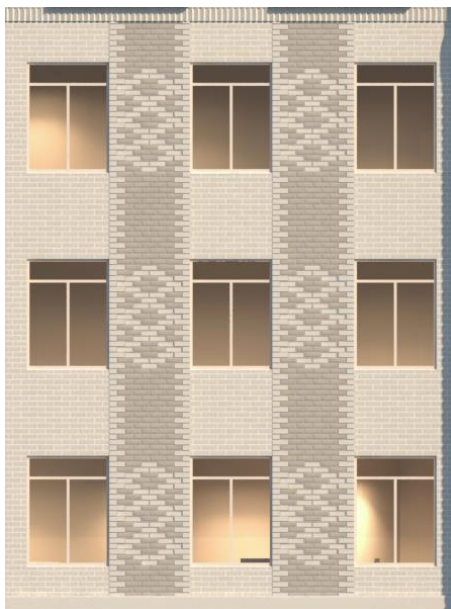
KUVA 15. Julkisivukatkkelma

4.3.2.2 Rustiikkinen

Rustiikkisen julkisivun tekevät hienovarainen koristelu reliefimuurauksella sekä maanläheiset värit. Minimalistiseen variaatioon verrattuna tämän ensimmäisen kerroksen reliefimuuraus on suoraviivaisempi ja välikerrosten koristelu runsaampaa, jotta kokonaisuudesta ei tule liian yltäkylläinen. Reliefimuurauksen kuviosta (kuva 16) tuli itselleni mieleen villasukkien neulemallit ja työni ohjaaja Sirpa Miettinen lisäsi (2020-04-08) tähän, kuinka ne hänelle edustavat käsityötä ja

perinnettä, muistuttavat norjalaisista villapaidoista ja merikarhuista, mikä sopii sijaintiin meren rannalla.

Näiden lisäksi julkisivun jaossa on hyödynnetty eri sävyisiä vaaleita tiiliä ja pystyrivin tiilet on limitetty vaihtelevaksi kuvioksi. Tiilen limitys on lähes kauttaaltaan puolen kiven juoksulimitys, lukuun ottamatta erkereiden 1/3-juoksulimitystä ja ensimmäisen kerroksen votsilimitystä.

KUVA 16. Julkisivukatkelman

4.3.2.3 Lämmin

Kolmas julkisivuvariaatio syntyi punaisen tiilen käytöstä. Kuten minimalistisessä variaatiossa, tässäkin värien kontrasti on vahva eikä koristusta ole juurikaan käytetty. Halusin tässä vaihtoehdossa korostaa tiiltä sellaisenaan. Gottfried Semper on sanonut 1834: ”Materiaali puhukoon puolestaan ja esiintyköön peittelemättä siinä hahmossa ja niissä olosuhteissa, jotka on todettu sille tarkoituksenmukaisimmiksi käytännön kokemusten ja tieteellisten tutkimuksen perusteella. Tiili näyttäköön tiileltä, puu puulta, rauta raudalta, kukin omien statiikan lakiensa mukaisesti. Tämä on todellista yksinkertaisuutta.” (Fahr-Becker 2000, 136).

Sijoitin pieniä yksityiskohtia esimerkiksi ensimmäisen kerroksen ikkunoiden ja erkereiden ovien ympärille sekä rakennuksen nurkkiin, leikkaamaan muuten hyvin tasaista julkisivua. Kuten edellä mainituissa variaatioissa, on tässäkin käytetty julkisivun limityksenä suurelta osin yleistä puolen kiven juoksulimitystä, lukuun ottamatta ensimmäistä kerrosta ja erkereitä, joissa on käytetty puolen kiven votsilimitystä (kuva 17).

Väreistä punainen sopi tähän tyyliin parhaiten, ehkä siksi että tiilessä sävy on luonnollinen. 1800-luvun lopulla punaisen tiilen käyttö ja sen yhdistäminen vaaleaan kiveen oli tavallista (Ahtola-

Moorhouse ym. 1987, 42, 48). Koristeiden hillitty käyttö kuitenkin tekee kokonaisilmeestä raikkan ja nykyaikaisen.

KUVA 17. Julkisivukatkelma

5 POHDINTA

Työn tuloksena syntyneet julkisivuvariaatiot ja tämä raportti vastaavat toimeksiannon kysymyksiin vanhan arkkitehtuurin sovittamisesta ja toiminnasta uudisrakentamisessa. Esimerkkirakennuksen avulla pystyi tutkimaan kuinka nykyaikaisen kerrostalon ominaisuudet mahdollistavat tai aiheuttavat haasteita, kun halutaan historiaa henkivä vaikutelma. Tämän päivän rakennustekniikka tai -tapa ei varsinaisesti estä tekemästä tämäntapaista rakennusta, mutta voi olettaa, että tänä päivänä harvinaisemmat tornit ja pyöristetyt kulmat eivät ole yhtä helppo ja nopea toteuttaa, kuin yksinkertainen laatikkotalo.

Mielenkiintoinen työn aihe motivoi työstämään suunnitelmia ja oli antoisaa tutustua arkkitehtuurin historiaan tätä kautta ja löytää sieltä itseäni kiinnostavia suunnittelufilosofioita. Minulle annettiin rakennuksen suunnittelun suhteen vapaat kädet mutta kaavaa ja tilaajan toiveita tutkittuani päädyin kuitenkin hyvin samaan tulokseen kuin mitä lähtötietomallissa oli esitetty. Huoneistojen ja julkisivun yhteensovittamiseen meni aikaa, joten en ehkä saavuttanut julkisivusuunnittelussa sitä detaljitasetta, mihin alun perin pyrin. Sisätilojen tutkiminen toi kuitenkin uudenlaista näkökulmaa myös julkisivun suunnitteluun. Erityisesti pidin tiilijulkisivun suunnittelusta sen monipuolisuuden vuoksi, sillä saa helposti luotua hyvin erilaista ilmettä. Jatkosuunnittelussa oleellista olisi tehdä koko rakennukselle tiilimitoitus.

Jugendiin tutustuessani, löysin sen ajan suunnittelufilosofiasta paljon asioita, joita toivoisin näkeväni tulevaisuuden arkkitehtuurissa. Tuolloin ihannoitiin luontoa ja sen monimuotoisuutta ja vaihtelevaisuutta, mikä myös näkyi sen ajan rakennuksissa ja kaupunkiympäristössä, johon muodostui liikenteen sijasta tiloja ihmisten oleskeluun (Ahtola-Moorhouse ym. 1987, 11, 40). Nykyään monilla asuinalueilla liikenne vie paljon tilaa ja asukkaiden oleskelulle jää liian vähän tilaa. Uusissa ja tulevaisuuden kohteissa, kuten tässäkin kaavassa, on ilo nähdä, että oleskelualueet ovat alkaneet kasvaa ja laatu parantua.

Mitä tulee rakennusten julkisivujen vaihtelevaisuuteen, olen sitä jo käsitellyt aiemmin tässä raportissa. Kuitenkin mieleeni jäi, voisiko ornamenttiikka tulla takaisin koristamaan julkisivuja. Ei niinkään päälle liimattuna erillisenä koristeena, vaan kiinteänä osana rakennetta ja korostaen arkkitehtonisesti oleellisia osia, kuten 1800 - 1900-luvun vaihteessa (Fahr-Becker 2000, 302). Mielestäni reliefimuuraus voisi olla esimerkki tällaisesta koristeesta ja se onkin tekemässä tuloaan uudisrakentamiseen. Nykyarkkitehtuurikin voisi siis olla koristeellista. Siinä missä uskonnollisella ornamenttiikalla on oma symboliikkansa, myös moderneissa asunnoissa voi olla kodin symboliikkaa. Kodin ornamentointikaan ei ole tavatonta, sitä tekivät esimerkiksi pohjanmaalaiset talonpojat reilu sata vuotta sitten. "Ornamentiikka on arkkitehtuurin tekemisen ytimessä – ornamentit ilmaisevat elämää." (Nyman 2008, 122, 313 - 315.)

Asuntosuunnitteluun voisi myös ottaa aiheita 1800 - 1900-luvun vaihteen asutuskäsitteistä. Tuolloin asunnot haluttiin suunnitella tilaviksi ja niin, että asunnot tuntuisivat kodeilta ja julkisivutkin mietittiin sen mukaan, mitä asunto julkisivulta vaati. Bertel Jungin sanoja vuodelta 1901: "Sanalla

koti on eri ihmisille eri merkitys.” (Ahtola-Moorhouse ym. 1987, 11, 40.) Miksei näin olisi edelleen? On ihmisiä, jotka eivät viihdy ”kompakteissa” kaupunkiasunnoissa ja kuitenkin niitä tuntuu olevan eniten tarjolla.

Esimerkkirakennuksen tornit ja erkkerit voisivat olla niiden kotien ainutlaatuisia paikkoja, joissa tapahtuu arjen tärkeitä hetkiä. Arkkitehtuurilla voidaan luoda ihmisille merkityksellisiä paikkoja myös arkeen, antaa elämyksellisiä hetkiä kotona. Oleellista arkkitehtuurissa on se, onko rakennuksessa hyvä olla. Millaisia tunteita se herättää käytettäessä, ei niinkään katseltaessa. Kun suunnittelussa muistetaan inhimilliset arvot, voidaan luoda kaunista ja runollista arkkitehtuuria, rakennustaidetta. (Nyman 1998, 23, 159 - 161.) Tähän sopii lainaus Kaj Nymanilta (2008, 24): ” *Arkkitehtuurin suurin merkitys on siinä, että se on ihmisten arkea.* Juhlallisissa tilanteissa, kirkossa tai teatterissa, arkkitehtuuri voi olla toisenlaista kuin arjessa, vaatia osakseen tietoisuutta. Joskus tietoisuus ympäristöstä yhtyy tietoisuuteen siitä, mitä siinä tapahtuu – vaikkapa vanhassa hienossa oopperatalossa. Voikohan jotakin sen tapaista tapahtua kodissakin? Kyllä voi, hetkittäin. Rutiinit keskeytyvät ja koen, että tämä on minun ainutlaatuinen ympäristöni.”

LÄHTEET

- AHTOLA-MOORHOUSE, Leena, CARAPETIAN, Michael ja MOORHOUSE, Jonathan. 1987. Helsingin jugendarkkitehtuuri 1895 - 1915. Helsinki: Otava
- Arkkigraf.fi [verkkoaineisto]. [Viitattu 2020-05-09] Saatavissa: <http://www.arkkigraf.fi/toimisto/>
- Arkkigraf Oy 24.1.2020. 3D-näkymä lähtötietomallista. [kuvakaappaus]
- BONIN, Volker von 10/1974. Kauppiaankatu 7, asunto-osakeyhtiö Olofsborg [valokuva]. Saatavissa: <https://www.helsinkikuvia.fi/search/record/?search=jugend&page=32>
- BONIN, Volker von 03/1974. Eläintarhanhuvila 11 [valokuva]. Saatavissa: <https://www.helsinkikuvia.fi/search/record/?search=huvila&page=1126>
- FAHR-BECKER, Gabriele. 2000. Jugendtyyli. Köln: Könemann
- FOTO Roos, 1930. Stansvikin kartanon alue [valokuva]. Saatavissa: <https://www.helsinkikuvia.fi/search/record/?search=stansvikin%20kartano&page=5>
- HELSINGIN KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTO. 2007. Kerrostalojen kehittäminen – talotyyppiselvitys. [Viitattu 2020-05-07]. Saatavissa: https://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/julk_2007-10.pdf
- HÄMÄLÄINEN, Pirjo ja HAGELSTAM, Katja. 2010. Jugend Suomessa. Helsinki: Otava
- KAASELOSTUS, Koirasaaret, Asemakaavan nro 12311 selostus. 2014. Helsinki: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, asemakaavaosasto. [Viitattu: 2020-03-12]. Saatavissa: https://kartta.hel.fi/helshares/kaavaselostus/ak12311_selostus.pdf
- KEELE OY ja ARKKIGRAF OY 2020-01-24 – 2020-01-25. Opinnäytetyö [sähköpostikeskustelu]. Vastaanottaja Janita Neuvonen
- KEELE OY ja ARKKIGRAF OY 2019-11-07. Opinnäytetyölle toimeksianto Keele Oy & Arkkigraf Oy [sähköpostikeskustelu]. Vastaanottaja Janita Neuvonen
- MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSLAKI. 1999/132 [verkkoaineisto]. [Viitattu 2020-03-12]. Saatavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>
- MAANKÄYTÖN SUUNNITTELUN OHJAUS. 2015, päivitetty 2020 [verkkoaineisto]. [Viitattu 2020-03-21] Saatavissa: https://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Maankayton_suunnittelun_ohjaus
- MIETTINEN, Sirpa 2020-04-08. Opinnäytetyön välikatsaus. [sähköpostikeskustelu]. Vastaanottaja Janita Neuvonen
- NURMI, Juho 14.10.2013. Kiinteistö Oy Eol, Katajanokankatu 6 B [valokuva]. Saatavissa: <https://www.helsinkikuvia.fi/search/record/?search=jugend&page=760>
- NYMAN, Kaj. 1998. Talojen kieli. Helsinki: Rakennusalan kustantajat
- NYMAN, Kaj. 2008. Arkkitehtuurin kadotettu kieli. Helsinki: Multikustannus
- St1.com [verkkoaineisto]. [Viitattu 2020-05-09] Saatavissa: <https://www.st1.com/fi/st1-lyhyesti/tietoa-yrityksesta/tietoa-yrityksesta-ja-avainluvut>
- STRANG, Jan 2016. Saaristounelmia Helsingissä: Vartiosaaren ja Helsingin itäsaariston pienten saarten historia. Helsinki: Antiikki-Kirja
- TIILERI, vaaleat tiilet. 07.05.2020 [kuvakaappaus]. Saatavissa: <https://tiileri.fi/tiilet-tiililaatat/tiilet/>
- Tiili-info.fi [verkkoaineisto]. [Viitattu 2020-05-07] Saatavissa: <https://www.tiili-info.fi/suunnitteluohjeet/ulkonako/>
- Uuttahelsinkia.fi [verkkoaineisto]. [Viitattu 2020-03-12] Saatavissa: <https://www.uuttahelsinkia.fi/fi/kruunuvuorenranta/asuminen/kalastajakylasta-kaupunginosaksi-kruunuvuorenrannan-vaiheita-1500-luvulta>

WIENERBERGER 2020-03-24. [suullinen tiedonanto]

WIENERBERGER, vaaleat tiilet. 07.05.2020 [kuvakaappaus]. Saatavissa:

<https://www.wienerberger.fi/tuotteet/julkisivutiilet/tuoteryhmat/retro-tiilet.html>

WIENERBERGER, tiilityökalu. 07.05.2020 [kuvakaappaus]. Saatavissa:

<https://www.wienerberger.fi/tuotteet/julkisivutiilet/tuotehaku/superwhite-retro.html>

LIITTEET

LIITE 1	HELSINGIN KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTO, ASEMAKAAVAOSASTO, ASEMAKAAVA NRO 12311
LIITE 2	LUONNOSSUUNNITELMAT

Gårdsäcket ska byggas till en enhetlig grå
 skada skall indelas med hjälp av ytmåttal,
 planterings, möbler och armaturer till ett
 framtida rum för lek och utveckling. I3 går
 den här byggas väggarna.

Vid fastställt antal däckskonstruktionens
 bänghet och höjdnivå ska speciellt betonas
 väntandens längd (tjocklek och vikt som
 gårdens väntandens längd) fruttsamt samt räk-
 ningsverksamhetens krav.

I1: PLATSERNAS ANTAL:

- Flerväningssy: minst det större av talen
 1 p/120 m² vz eller 0,6 p/betplant.
- Småsyn: minst det större av talen 1 p/100
 m² vz eller 1 p/betplant.
- Småbåtshamn: minst 1 p/3 p/betplant.

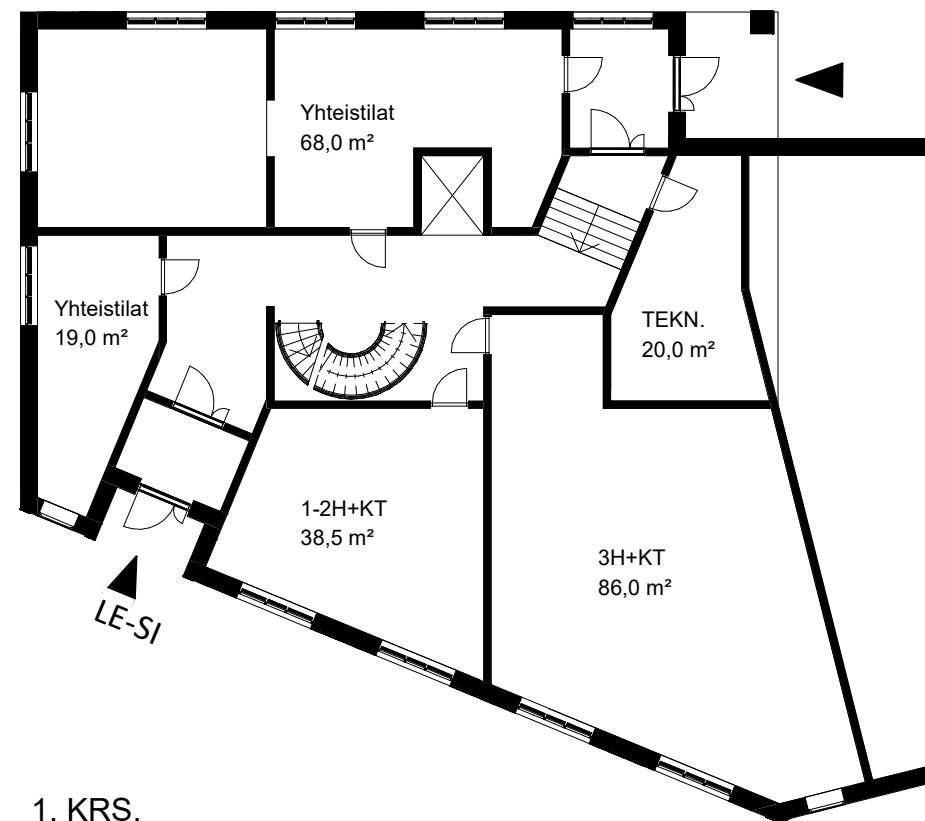
km ² .	- Affärsytymmen: minst 1bp/50 m ² vy.
1 ap/300 km ² .	- På K/s kvartersområde: minst 1bp/300 m ² vy. Minst en plats ska reserveras för rörelsehindrade.
alla invapaka.	Markens kontamineringsgrad ska utredas och kontaminerad mark ska saneras innan byggnad inleds.
miljöutvärdering och miljökonsekvensutvärdering	På detta detaljplanområde ska för kvartersområdet utarbetas en separat tomteindelning

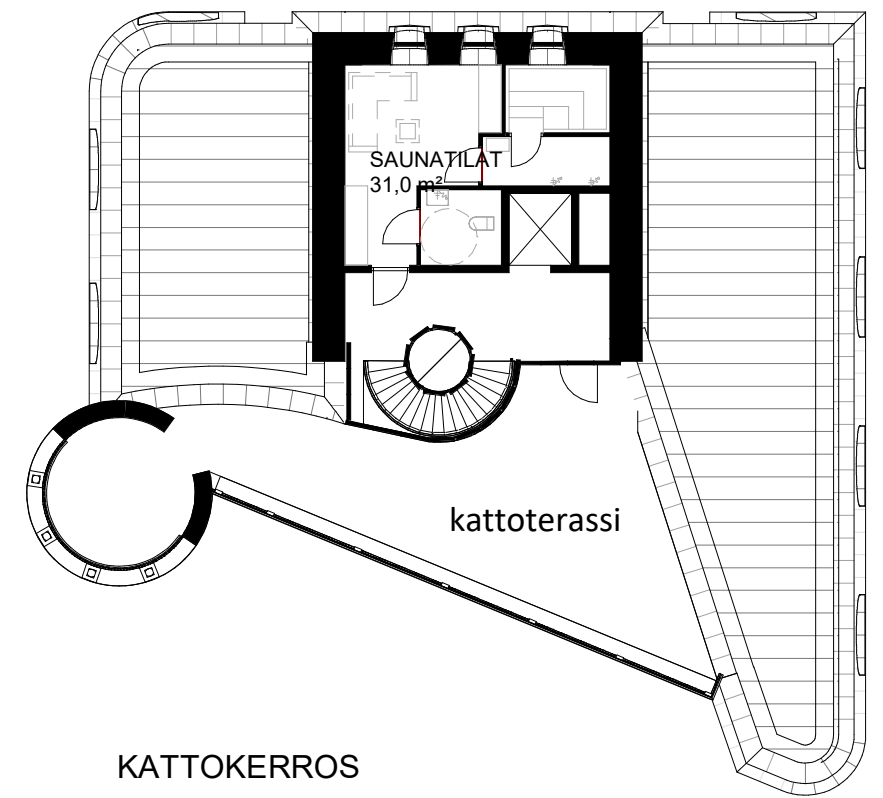
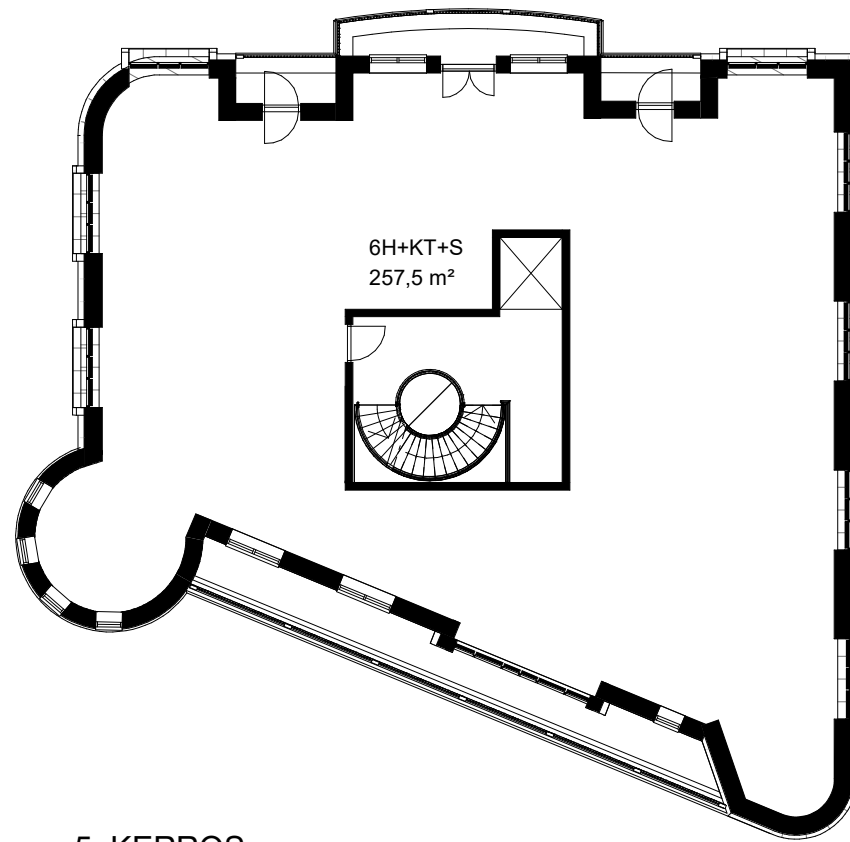
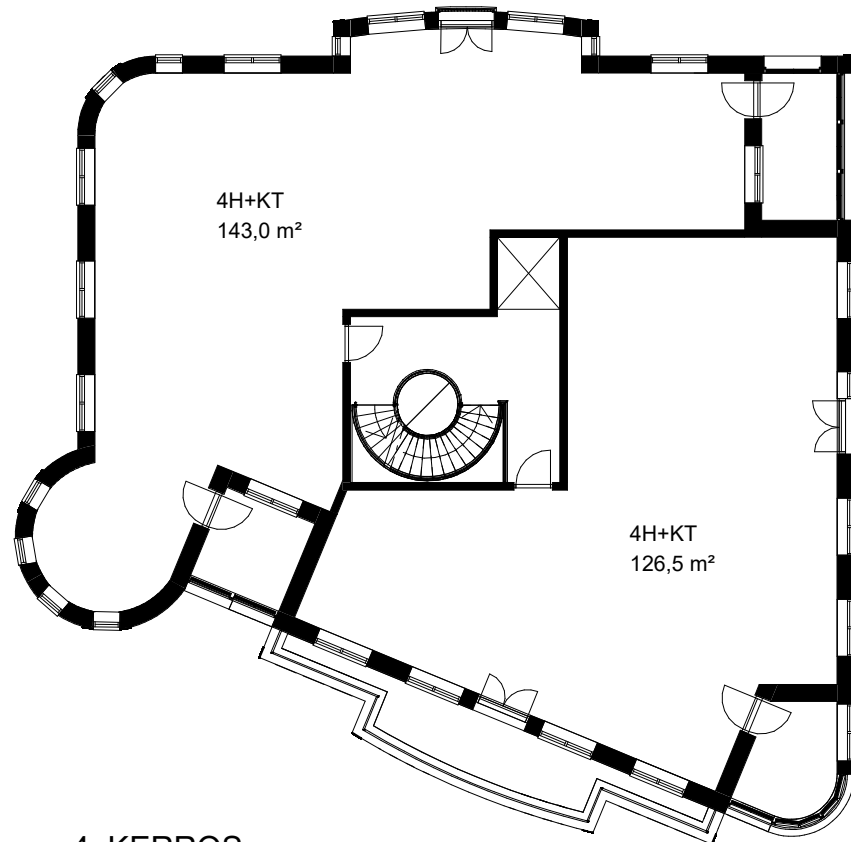
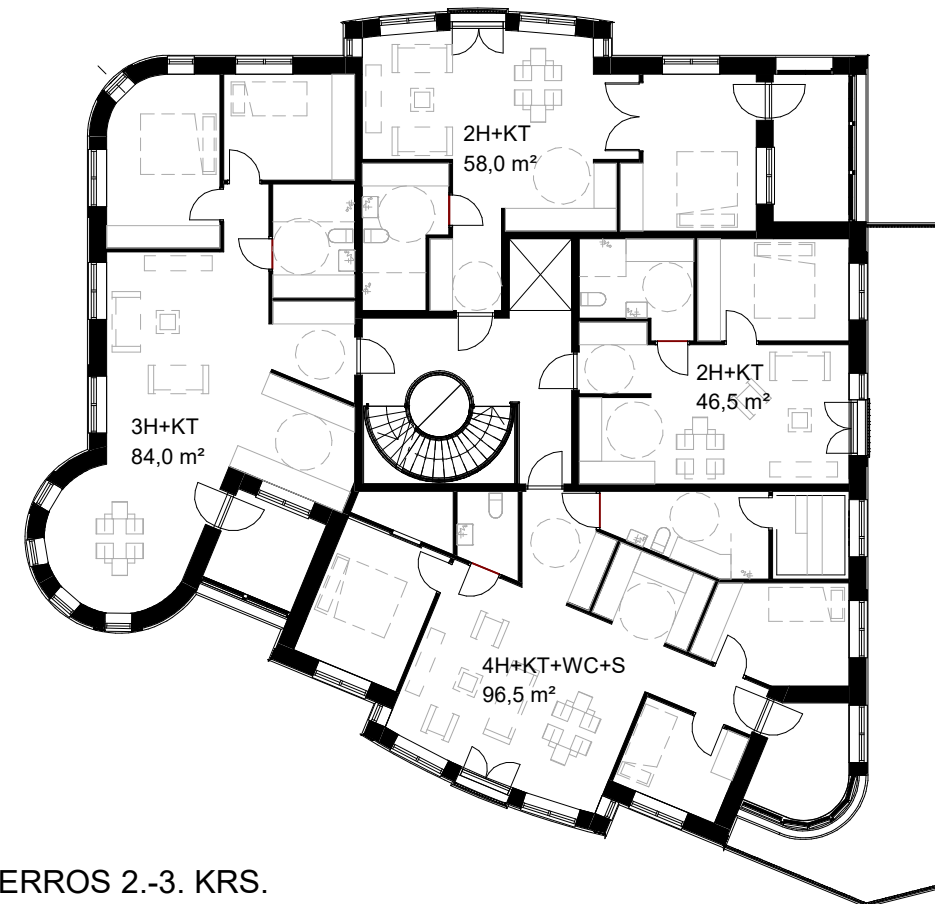
KOIRASAARI 49304 RAKENNUS 1

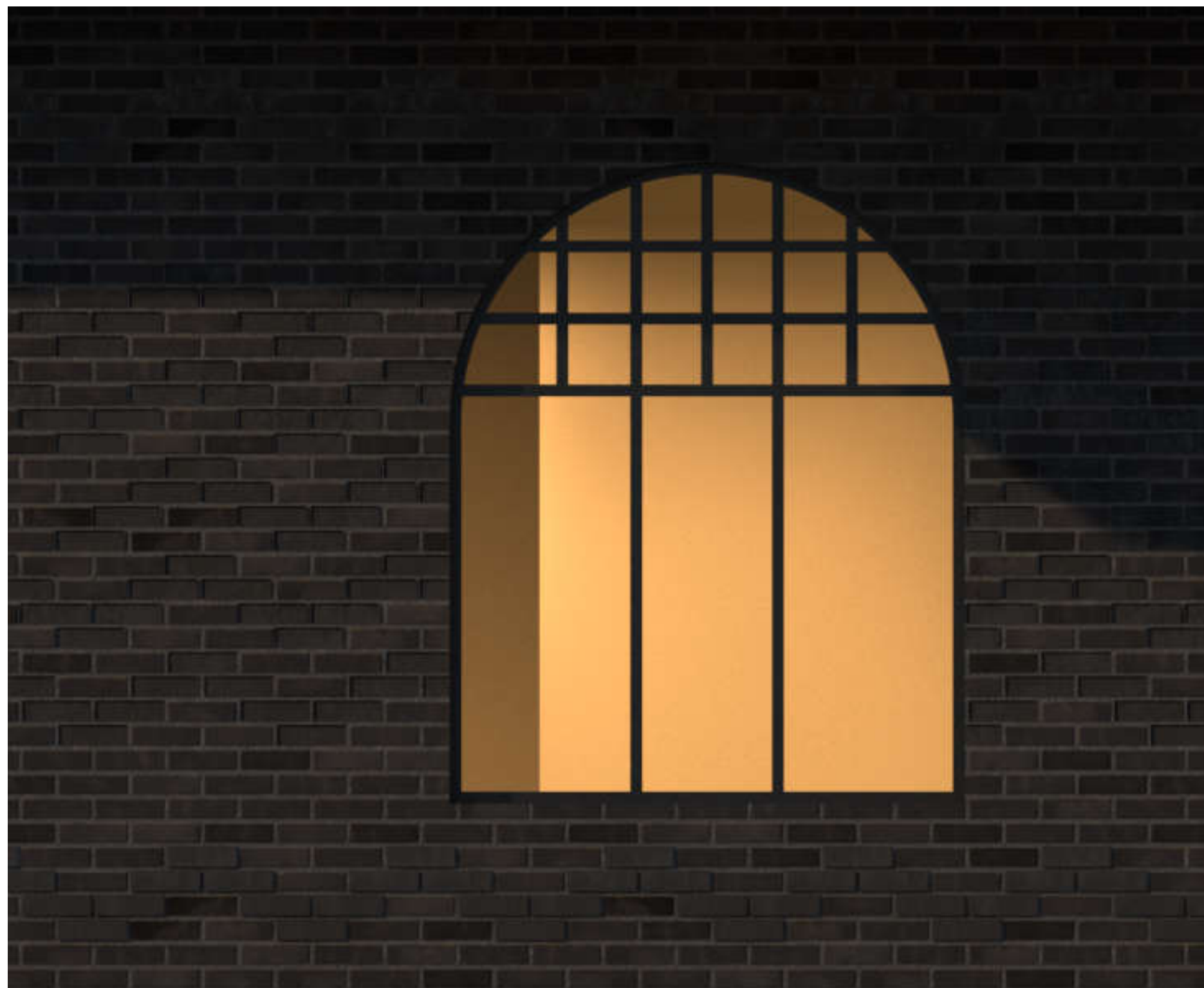
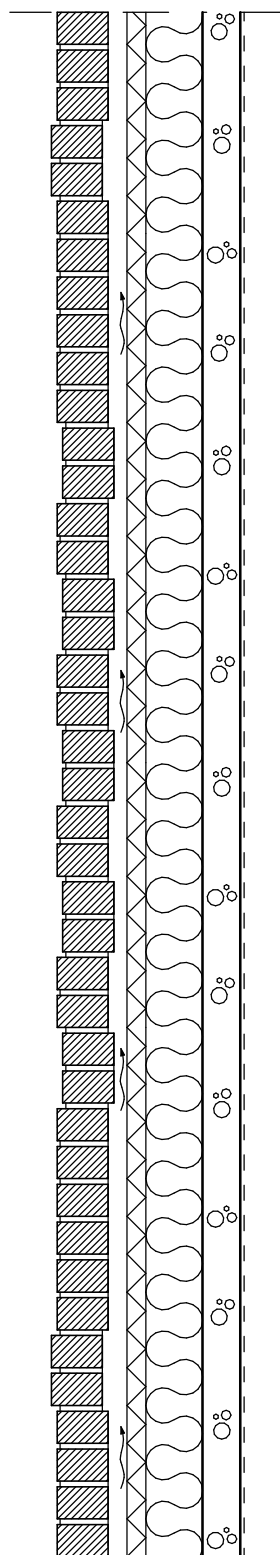
LUONNOSSUUNNITELMAT
05.04.2020

OPINNÄYTETYÖ
JANITA NEUVONEN

PERUSKERROS 2.-3. KRS.

HAVAINNEKUVAT

KOIRASAARI 49304 RAKENNUS 1

JANITA NEUVONEN 29.04.2020

ITÄÄN

ETELÄÄN

LÄNTEEN

POHJOISEEN

ITÄÄN

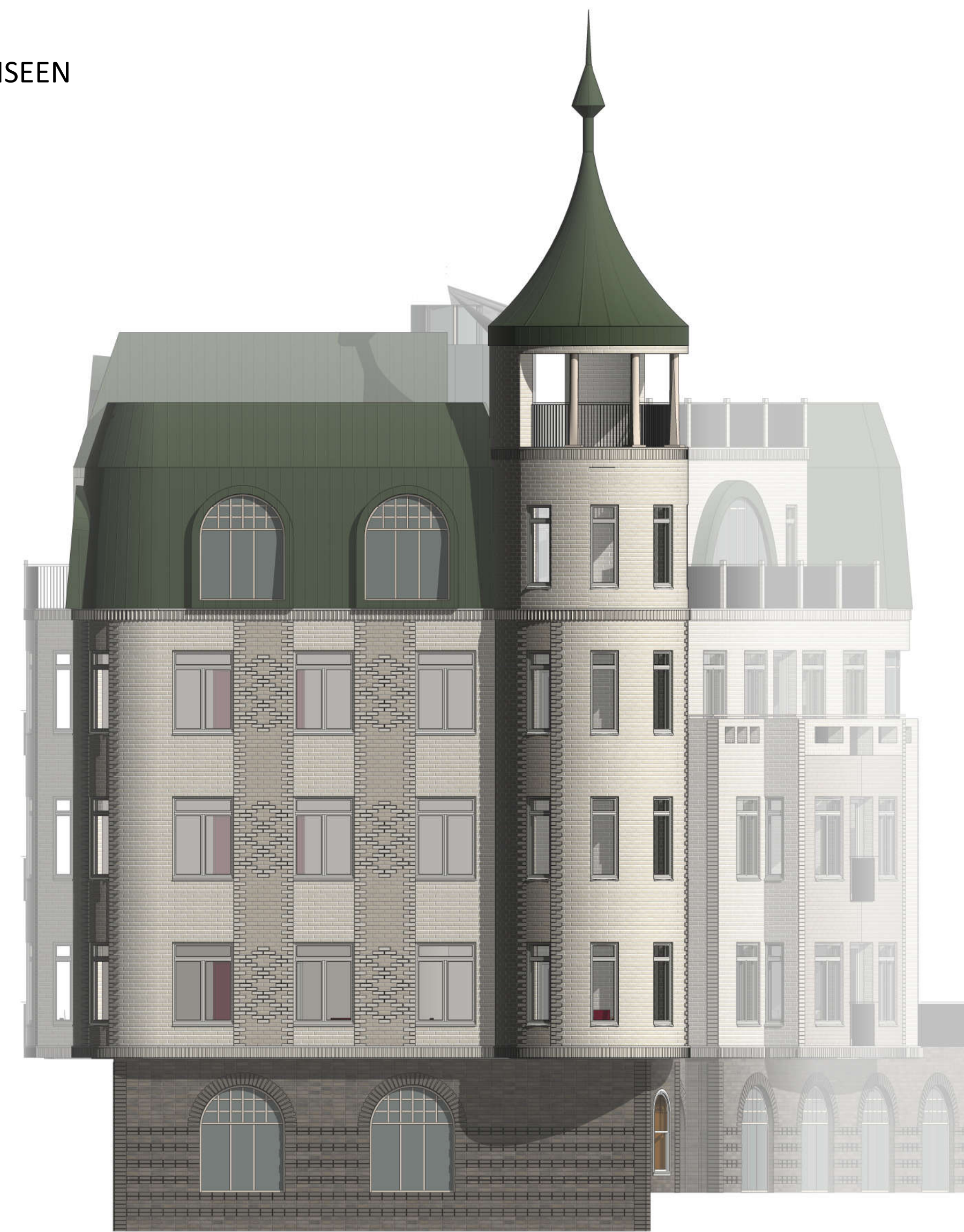
ETELÄÄN

LÄNTEEN

POHJOISEEN

ITÄÄN

ETELÄÄN

LÄNTEEN

POHJOISEEN

